

Zenon Ożóg

ORCID: 0000-0001-5296-925X
(Uniwersytet Rzeszowski, Polska)

Jan Andruszewski – zapomniany pisarz galicyjski. Rekonesans

W artykule zaprezentowano biografię Jana Andruszewskiego – lekarza, społecznika i pisarza, oraz jego dorobek literacki, który powstawał w trzech pierwszych dekadach XX w. Był absolwentem Uniwersytetu Jagiellońskiego, doktorem medycyny, pracował w Zakopanem, Lwowie, Kosowie i Smolinie. Wpływ na kształt jego twórczości literackiej miały nowe prądy artystyczne i estetyczne przełomu XIX i XX w. oraz najważniejsze środowiska artystyczne Młodej Polski, z którymi był związany w czasie studiów i pracy zawodowej – Kraków, Zakopane i Lwów. Tworzył głównie małe formy narracyjne (opowiadania, nowele, obrazki), napisał również powieść i był współautorem dwóch dramatów.

Słowa kluczowe: Jan Andruszewski, biografia, Młoda Polska, dramat, Gabriela Zapolska

Głównym celem artykułu jest przypomnienie postaci Jana Andruszewskiego – lekarza, pisarza i społecznika, oraz jego dorobku literackiego, który powstawał głównie w okresie Młodej Polski i po części w dwudziestoleciu międzywojennym. Jego biografia wskazuje jednoznacznie, że jako pisarz – nowelista, epik i dramaturg – należał do pokolenia, które wprowadziło do kultury i literatury polskiej w ostatniej dekadzie XIX w. i pierwszych dziesięcioleciach XX w. nową wrażliwość estetyczną i ideową.

Jan Andruszewski pochodził z rodziny szlacheckiej herbu Mogiła związanej z dobrami w Smolinie i Radrużu¹ w powiecie Rawa Ruska. Jego rodzicami byli Kazimierz Andruszewski (1837–1911) i Józefa z Krynickich Andruszewska (1843–1933), którzy dali początek smolińsko-radrużańskiej linii rodu Andruszewskich. Miał trzech młodszych braci: Zygmunta (1867–1932), Józefa (zmarł

¹ Radruż był własnością Andruszewskich w latach ok. 1873–1891. Zob. J. Mazur, *Słowo o cerkwi radrużańskiej* [w:] *Radruż. Kresowe dziedzictwo*, red. S.P. Makara, J. Ryba, J. Mazur, Lubaczów 2011, s. 35–36.

tuż po urodzeniu w 1869 r.) i Mieczysława (1871–1931)². Wszyscy otrzymali gruntowne wykształcenie. Zygmunt ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Jana Kazimierza, posługiwał się biegle językami niemieckim, francuskim, włoskim i jidysz. Znał świetnie literaturę polską i powszechną, miał dar wierszowania przy różnych rodzinnych okazjach, jednak nie zachowały się żadne świadectwa pisane tych literackich umiejętności³. Przejął zarządzanie majątkiem po ojcu. Drugi z braci – Mieczysław odbył studia medyczne we Lwowie, był dyrektorem kliniki skórno-wenerologicznej. W czasie I wojny światowej kierował szpitalami wojskowymi w armii austro-węgierskiej, a po odzyskaniu przez Polskę niepodległości dosłużył się stopnia majora. Brał udział w bitwie o Lwów (1918–1919) oraz w wojnie 1920 r.⁴

Najstarszy z braci – Jan urodził się 27 stycznia 1866 r. w Jaworowie. Ukończył gimnazjum im. Franciszka Józefa we Lwowie, maturę zdał 9 czerwca 1884 r. W latach 1884–1889 odbył studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dyplom doktora wszech nauk lekarskich otrzymał 18 lipca 1900 r.⁵

Odtąd prowadził praktykę lekarską; najpierw związał się posadą w modnym wówczas zakładzie wodoleczniczym w Zakopanem, którego właścicielem był doktor Andrzej Chramiec⁶. Następnie kilka lat praktykował w Smolinie i współpracował z doktorem Apolinarem Tarnawskim, twórcą zakładu przyrodoleczniczego w Kosowie Huculskim. W latach 1920–1923 wspólnie z doktorem Edmundem Kowalskim we Lwowie zajmował się hydroterapią. Po roku 1923 osiadł na stałe w Smolinie i leczył za darmo okolicznych mieszkańców,

² Z. Andruszewski jr, *Smolin*, red. C. Andruszewski, Kraków 2015, s. 36–37, 405. Autor wspomnień był bratankiem Jana Andruszewskiego.

³ Więcej w pamiętniku Z. Andruszewskiego (juniora). Zob. tamże, s. 38–41.

⁴ Tamże, s. 36–37.

⁵ *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850–1918* (plik w Archiwum UJ). W monarchii austro-węgierskiej po reformie w 1872 r. ujednolicono terminologię dotyczącą nadawanego stopnia naukowego („doctor medicinae universae” – „doktor wszech nauk lekarskich”) oraz zlikwidowano praktykę pisania rozpraw doktorskich; doktora wszech nauk uzyskiwało się po zaliczeniu tzw. rygorozów – trzech grup egzaminów. Zob. S. Zwolski, *Dyplomy lekarzy w zbiorach Katedry Historii Medycyny UJ*, „Prace Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności” 2002, nr 4, s. 147.

⁶ O powstaniu i pierwszych latach działalności dra Andrzeja Chramca – zob. „Almanach Tatrzański. Rocznik Tatrzaństwa 1894/95”, s. 17–27. A. Chramiec był pierwszym góraliem z Zakopanego, który zdobył wyższe wykształcenie. Przez jego zakład w ciągu 30 lat działalności przewinęło się ok. 30 tys. pensjonariuszy. Zob. <http://www.poznajtatry.pl/?strona,doc,pol,glowna,1334,0,1057,1,1334,ant.html> [dostęp 12.01.2023].

Redaktor tomu wspomnień *Smolin* Cezary Andruszewski przypomina udział Jana Andruszewskiego w nieskutecznej reanimacji Mieczysława Karłowicza, kompozytora, dyrygenta, fotografa i taternika, wydobytego spod lawiny śnieżnej w lutym 1909 r. Zob. Z. Andruszewski jr, dz. cyt., s. 31.

co miało być formą ekspiacji za śmiertelne postrzelenie w szarpaninie fornala Stefana Zdana znęcającego się nad koniem⁷. Zmarł w Smolinie, zaraziwszy się gripą od swojego pacjenta, 18 stycznia 1930 r., i został pochowany na cmentarzu w Niemirowie.

Jan Andruszewski miał to szczęście, że w dojrzałym okresie swojego życia, gdy prowadził praktykę lekarską, był związany dłużej lub krócej z trzema najważniejszymi środowiskami artystycznymi Młodej Polski. Kraków poznawał w okresie studiów i przygotowań do uzyskania doktoratu – historyczna stolica z jej nekropoliami na Wawelu i Skałce, z najstarszym polskim uniwersytetem uprawiającym naukę na europejskim poziomie, z działającą prężnie Akademią Umiejętności, Szkołą Sztuk Pięknych, muzeami – Narodowym i Czartoryskich, z nowym teatrem pod dyrekcjami Tadeusza Pawlikowskiego, Józefa Kotarbińskiego i Ludwika Solskiego, wystawiającym dzieła dramaturgii narodowej i współczesny repertuar modernistyczny, z nowoczesną prasą wszystkich orientacji politycznych, od konserwatywnej, przez liberalną, demokratyczną, po socjalistyczną – rozbudziła z pewnością w Andruszewskim zainteresowanie literaturą, życiem kulturalnym, teatrem, prasą codzienną i kulturalną.

Ważne miejsce w jego biografii zajmuje również Zakopane, w którym pracował kilka lat w znanym sanatorium doktora Andrzeja Chramca. Z nieznanego wioski, na przełomie XIX i XX w. Zakopane stało się modnym miasteczkiem, do którego jeździli pisarze, uczeni, aktorzy, politycy, konspiratorzy z zaborów rosyjskiego i pruskiego, a Tatry i góralszczyzna stały się tematami literackimi, dając początek młodopolskiemu ludomanstwu. I wreszcie, Lwów, stolica Galicji, siedziba uniwersytetu i politechniki, miasto w tamtym czasie dwukrotnie większe od Krakowa, miasto wielu bibliotek (Uniwersyteckiej, Ossolineum, Baworowskich, Dzieduszyckich), wielu oficyn wydawniczych i księgarń, Teatru Miejskiego z polskim i obcym repertuarem scenicznym⁸ (m.in.: dramatami Stanisława Wyspiańskiego, Stanisława Przybyszewskiego, Tadeusza Rittnera, Zygmunta Kisielewskiego, Henryka Ibsena, Augusta Strindberga, Maurycego Maeterlincka, Gerhardta Hauptmanna).

Wszystkie te doświadczenia musiały niewątpliwie wpłynąć na formację Jana Andruszewskiego jako pisarza, który swoją pasję literacką pielęgnował i rozwijał do końca życia, próbując swoich sił nie tylko w krótkich formach prozatorskich, ale także w powieści i dramacie. A pozostawił po sobie dorobek wcale niemały⁹. Debiutował nowelą *Szczęście* (1902), następną publikacją był zbiór opowiadań,

⁷ Z. Andruszewski jr, dz. cyt., s. 30.

⁸ Szczegółowy wykaz sztuk wystawianych w Teatrze Miejskim zawiera publikacja E. Werberfelda, *Teatr Miejski we Lwowie za dyrekcji Ludwika Hellera 1906–1918*, Lwów 1917, s. 53–63.

⁹ Zob. *Bibliografia polska 1901–1939*, red. J. Wilgat, t. 1, red. I. Olszewska, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1989, poz. 3239–3244.

nowel i obrazków *Z ziemi lez i piękna* (Lwów, 1905), w którym znalazło się siedemnaście utworów. Lata następne to bardzo płodny okres w twórczości Andruszewskiego. Ukazują się zbiory i pojedyncze utwory: *Nastroje* (Warszawa, 1909), *Spowiedź ojca. Nowela* (Lwów, 1911)¹⁰, *Duch narodu* (Lwów, 1911)¹¹. Jedną z nowel powstałych w tym okresie, zatytułowana *Obraz*, otrzymała główną nagrodę w konkursie lwowskiego czasopisma „Kronika Powszechna. Tygodnik społeczny, literacki i naukowy” i tam została opublikowana¹².

Po 1918 r. Andruszewski wydał wybór nowel zatytułowany *Nowele dawne i nowe* (Lwów–Poznań, 1921) z dwudziestoma dwoma utworami, a na rok przed śmiercią ukazała się jedyna jego powieść *Między piekłem a niebem (powieść duszy)* (Rawa Ruska, 1929).

Spuścizna Andruszewskiego, dotąd nieopublikowana, obejmuje napisany wspólnie z Gabriellą Zapolską dramat historyczny *Samuel Zborowski. Tragedyja w IV aktach*¹³ oraz dramat *Aryman i Ormuzd. Szkic dramatyczny w IV aktach i 6 odstonach* (wspólnie z Józefem Gluzińskim¹⁴). Pozostawił po sobie także maszynopis zatytułowany *Wrażenia z Karlsbadu* (Karlsbad, 1927), pozostający w zbiorach Fundacji Smolin Andruszewski.

Duże znaczenie dla rozwoju pisarstwa Andruszewskiego miała jego wieloletnia obecność w kręgu Gabrieli Zapolskiej – autorki powieści, nowel, opowiadań, dramatów, publicystki, krytyczki teatralnej, aktorki. Poznali się w Zakopanem, w Zakładzie Hydropatycznym dra Chramca. Zapolska przyjechała tam na leczenie w kwietniu 1903 r. i przebywała w nim do stycznia 1904 r.¹⁵. Pierwsza wzmianka o dramacie *Samuel Zborowski* pojawiła się w liście z sierpnia 1903 r. do Edmunda Rygiera, ówczesnego dyrektora Teatru Polskiego w Poznaniu¹⁶.

¹⁰ Prwd. „Kronika Powszechna. Tygodnik społeczny, literacki i naukowy” 1911, nr 21–26, s. 335, 350, 366, 383, 399, 414.

¹¹ Zbiór był zapowiedziany w „Kronice Powszechniej” w 1912 r. w rubryce „Miscelanea literackie”: „Utalentowany i ceniony nowelista Jan Andruszewski ogłosił tomik nowel pt. *Duch narodu*. Ze względu na wielką wartość treściową i literacką zbiorku tego – omówimy nowele Andruszewskiego niebawem szczegółowo”, nr 21, s. 336.

¹² „Kronika Powszechna” 1911, nr 18, s. 274–279. W jury konkursu znaleźli się m.in.: Stanisław Henryk Badeni, Teodor Jeske-Choiński, Józef Kallenbach, Adam Krechowicki, Zygmunt Wasilewski.

¹³ Maszynopis sztuki (190 stron numerowanych) z odręcznymi poprawkami Andruszewskiego znajduje się w Muzeum Tatrzańskim w Zakopanem. Unikatowy rękopis *Samuela Zborowskiego* z Biblioteki Teatru Lwowskiego przepisany w 1904 r. przez suflera teatru lwowskiego Ryszarda Mencła (528 ss.) w zbiorach Biblioteki Śląskiej w Katowicach.

¹⁴ Józef Gluziński (1889–1934) – pisarz, poeta i tłumacz z języka francuskiego. Jedyny egzemplarz maszynopisu dramatu znajduje się w Bibliotece Śląskiej.

¹⁵ Kalendarium Zapolskiej [w:] G. Zapolska, *Listy*, t. 1, zebrała S. Linowska, Warszawa 1970, s. 21–22.

¹⁶ G. Zapolska, *Listy*, t. 2, zebrała S. Linowska, Warszawa 1970, s. 106.

O postępie wspólnej pracy Andruszewskiego i Zapolskiej nad tragedią o Samuele Zborowskim można przeczytać w listach autorki *Kaśki Kariatydy* do męża Stanisława Janowskiego¹⁷. Tekst został ukończony w lutym 1904 r., jakkolwiek jego akt IV był publikowany w odcinkach w „Kurierze Warszawskim” już pod koniec 1903 r.¹⁸. Zapowiadając druk ostatniego aktu, w omówieniu znalazło się nie tylko streszczenie trzech pierwszych aktów, ale przytoczone zostały słowa Zapolskiej wprost odnoszące się do współpracy i współautorstwa Jana Andruszewskiego:

Kiedy inni zabijali [na polowaniach – dop. ZO] słonki, krzyki, zające, lisy, rogacze [...], my we dwoje z Andruszewskim stojąc na „stanowisku” nie troszczyliśmy się o wrzaski naganki, ani o ciszę zasiadki, tylko ciągle omawialiśmy naszą tragedję. [...] Andruszewskiemu zasługa to wielka, bo on pisze wierszem to, co ja daję prozą, i dużo ze swego niepospolicie świeżego talentu w to kładzie. [...] Myśl napisania Zborowskiego powstała we mnie w sierpniu. Sama lękałam się, czy podołam temu zadaniu. Zwróciłam się tedy do Andruszewskiego i oto tragedia zaczęła się szybko rozwijać. Piszemy, naradzając się nad każdym niemal słowem. Ja podaję całą sytuację, plany, myśl, dialog, a dr Andruszewski rozwija każdą myśl i w dźwięk ją ubiera¹⁹.

Zapolska po osiedleniu się we Lwowie w 1904 r. wielokrotnie gościła u Andruszewskich w Smolinie, wspólnie wyjeżdżali do podlowskiego letniska w Brzuchowicach²⁰. Z zachowanego listu pisarki do Marii Wójcikiewicz²¹ rysuje się bardzo wyraźnie obraz wzajemnej fascynacji obojga, gorącej przyjaźni w romantycznym anturazie²². Nie może więc dziwić rozpoczęta jeszcze w Zakopanem wspólna praca nad dramatem *Samuel Zborowski* i starania autorów o wystawienie sztuki w teatrze lwowskim w 1904 r., gdy ambicje wystawienia jej w Warszawie spełzły na niczym²³, a następnie, po długoletniej przerwie spowodowanej zakończeniem związku z pisarką, już po jej śmierci, zabiegi Andru-

¹⁷ Zob. m.in.: listy z 26 XI, 28 XI, 11 XII, 14 XII 1903. G. Zapolska, *Listy...*, t. 2, s. 114, 116, 124, 128.

¹⁸ „Kurier Warszawski” nr 341–346 (listopad–grudzień 1903).

¹⁹ *O czym mówią*, „Kurier Warszawski” 1903, nr 333, s. 5.

²⁰ Z. Andruszewski jr, dz. cyt., s. 170, 350–351.

²¹ Matka bratowej Jana Andruszewskiego, babcia autora wspomnień Z. Andruszewskiego jra.

²² „Wiewiórki skaczą tu po ganku p. Jana, zając z lasu przychodzi do ogrodu, kukułka gubi pióra na werandzie, słowik i skowronek śpiewa, słowem jest tu mały raj. [...] Pan Jan pisze powieść, chodzi na spacer nawet dużo, nie zajada się fanacetyną [lek przeciwbólowy – przyp. ZO] i lepiej się czuje. Ogromnie czekamy słońca i ciepła, aby skorzystać z tego, że naokoło domu mamy takie same śliczne olbrzymie sosny, tak że cały dom jest w nich po prostu schowany. [...] Będziemy na przyszły tydzień we Lwowie, bo oboje mamy interes. Ucałujemy Drogą Panią”. W dopisku określone jest miejsce: „Willa prof. Widta”.

²³ Dramat powstawał z myślą o wystawieniu go w Warszawie w Teatrze Wielkim. „Tragedię tę przeznaczamy specjalnie dla Teatru Wielkiego w Warszawie, mając to przekonanie, iż tylko na wielkiej scenie, z ogromną figuracją i masami, sprawi odpowiedni efekt. Gotowa będzie na dzień 15-ty stycznia i wtedy ją całą w ręce dyrekcji złożymy”. *O czym mówią...*

szewskiego o wydanie dramatu drukiem i wystawienie go we Lwowie, które także nie znalazły pozytywnego finału.

Biografia Jana Andruszewskiego wymaga wielu dopowiedzeń i uzupełnień, co nie będzie możliwe bez rzetelnych i wielotorowych kwerend w archiwach polskich i ukraińskich. Tak samo jego spuścizna literacka zasługuje na pełne monograficzne opracowanie, które wypełni lukę badawczą w opisie literatury okresu Młodej Polski. Pierwszym krokiem będzie przywrócenie czytelnikom i badaczom tej niezwykle istotnej w historii literatury polskiej epoki twórczości Jana Andruszewskiego przez reedycję wszystkich opublikowanych za życia utworów w opracowaniu krytycznym²⁴, a także wydobyć pozostających w rękopisach i maszynopisach utworów dotąd niepublikowanych, jak choćby dramatu historycznego *Samuel Zborowski*, napisanego wspólnie z czołową przedstawicielką modernizmu polskiego Gabriellą Zapolską.

Kolejnym krokiem powinny stać się wielokierunkowe badania literaturoznawcze, które nie tylko odpowiedzą na pytania o sposoby realizacji podstawowych kategorii literackich, jak świat przedstawiony, przestrzeń, czas, kreacje postaci, autobiografizm, ale które potwierdzą lub podważą bardzo nieliczne oceny jego literackiej twórczości dokonywane przez rówieśnych pisarzy i krytyków literackich²⁵. A że Jan Andruszewski był przede wszystkim nowelistą i twórcą małych form epickich, należy postawić pytania o genologię i stylistykę jego utworów w horyzoncie osiągnięć Młodej Polski w tym właśnie zakresie. Była to bowiem epoka niespotykanego w dziejach literatury polskiej rozwoju różnorodnych form prozatorskich, od miniatur, fragmentów, szkiców, scenek

²⁴ W 2023 r. ukaże się we Lwowie drugie poprawione wydanie *Z ziemi leż i piękna* poszerzone o niepublikowane dotąd opowiadanie *Sosna* w językach polskim i ukraińskim.

²⁵ Przykładem takiej oceny może być fragment recenzji Stanisława Lama – historyka literatury, krytyka literackiego, filozofa i wydawcy, który podsumowując w 1911 r. dokonania literackie Jana Andruszewskiego, napisał: „Rówieśny twórcom «Młodej Polski», na tym samym co inni wзоśli gruncie, tym samym prądom podległy – a jakże inny od nich wszystkich, jak całkiem różny, odmienny. Ta sama «chwila osobliwa», która matką była dziełom, przesiąkniętym na wskroś pesymizmem i zwątpieniem w siły własne, ta sama epoka (jeśli wolno tak nazwać czas istnienia «Młodej Polski»), która wydała badaczy przejawów i drgnień »nagiej duszy«, ten sam czas zmagających się obcych prądów na naszym gruncie – wydała także dzieła Andruszewskiego. Lecz czas i miejsce ich narodzin, środowisko twórcy i zmienne upodobania chwili przeszły mimo nich, przeszły huczającą falą i zginęły gdzieś hen w mrocznej dali. [...] Pieśniarz, co niósł śpiew z «Ziemi leż i piękna» w momencie szukania nowych dróg, ten pieśniarz, który nie nastroił swej lutni ani na zgrzytliwy ton skargi i narzekania, ani na lekki i swobodny ton miłosnych kanzon, ani wreszcie nie zamienił muzycznego narzędzia na ostry skalpel i nie przeprowadzał wiwisekcji dusz swych bohaterów – ten zaiste niezwykłym w tych czasach musiał być zjawiskiem”. S. Lam, *Jan Andruszewski. Sylwetka literacka*, „Literatura i Sztuka” 1911, nr 37, s. 579–580. Artykuł ten został opublikowany również w „Kronice Powszechniej. Tygodniku społecznym, literackim i naukowym” 1911, nr 33, s. 107–109.

z życia, obrazków, przez – opowiadanie, nowelę, opowieść – do wielkich, często wielotomowych, powieści. Dalej – czy jego utwory epickie podlegają tej samej ewolucji, polegającej na zacieraniu różnic gatunkowych i rodzajowych, otwieraniu ich na inne formy rodzajowe – liryczne i dramatyczne, jak to działo się w przypadku takich twórców młodopolskich, jak: Stefan Żeromski, Władysław Stanisław Reymont, Waław Sieroszewski, Włodzimierz Perzyński, Waław Berent, Karol Irzykowski czy przywoływana wielokrotnie Gabriela Zapolska. Wreszcie – czy i jak nowe jakości estetyczne niesione przez wielość prądów artystycznych tego okresu (naturalizm, ekspresjonizm, impresjonizm czy symbolizm) wybrzmiewają w utworach Andruszewskiego. Także badania natury literaturoznawczej i teatrologicznej powinny określić miejsce dramatów, które autor *Z ziemi leż i piękna* współtworzył z Zapolską i Glużyńskim, nie tylko w dramaturgii modernistycznej, ale także w dorobku dramatycznym samej Zapolskiej, w którym napisana wierszem tragedia historyczna *Samuel Zborowski* jest ewenementem.

Bibliografia

- Andruszewski Z. (jr), *Smolin*, red. C. Andruszewski, Fundacja Smolin Andruszewski, Kraków 2015.
- E-n., *Zakład Dra Jędrzeja Chramca*, „Almanach Tatrzański. Rocznik Tatrzaństwa 1894/95”, Lwów 1894.
- Lam S., *Jan Andruszewski. Sylwetka literacka*, „Literatura i Sztuka” 1911, nr 37.
- Mazur J., *Słowo o cerkwi radrużańskiej* [w:] *Radruż. Kresowe dziedzictwo*, red. S.P. Makara, J. Ryba, J. Mazur, Muzeum Kresów w Lubaczowie, Lubaczów 2011.
- Weberfeld E., *Teatr Miejski we Lwowie za dyrekcji Ludwika Hellera 1906–1918*, Lwów 1917.
- Zapolska G., *Listy*, t. 1–2, zebrała S. Linowska, Warszawa 1970.

Jan Andruszewski – Galicia's forgotten writer. A reconnaissance

Summary

The article presents the biography of Jan Andruszewski – a physician, social activist, and writer – and his literary works, which were created in the first three decades of the 20th century. He was a graduate of the Jagiellonian University, holding a medical degree, and worked in Zakopane, Lviv, Kosów, and Smolino. The shaping of his literary creativity was influenced by new artistic and aesthetic currents at the turn of the 19th and 20th centuries, as well as the most important artistic circles of the Young Poland movement, with which he was associated during his studies and professional career in Kraków, Zakopane, and Lviv. He mainly wrote short narrative forms such as stories, novellas, and sketches, but also wrote a novel and co-authored two plays.

Keywords: Jan Andruszewski, biography, Young Poland, drama, Gabriela Zapolska.